

Kvinnorörelsens strategi – Grupp 8 vs Arbetets kvinnor

Innehåll

Inledning.....	1
<i>Zenit</i> : Kvinnorörelsens strategi	1
Bengtsson, Widerberg: Arbetets Kvinnor — kärnan till en proletär kvinnoorganisation?	1
Arbetets Kvinnors brytningsdeklaration	1
Gunnarsson, Lindén: Kritik av 'Arbetets Kvinnors' brytningsdeklaration	5
Grupp 8:s programförklaring	8
Bengtsson, Widerberg: Kommentar	9
<i>Kommunist</i> : Kvinnodebatt.....	10
Sundsvall: För en kommunistisk kvinnopolitik!	10
L.C.: Om de hemarbetande kvinnorna	14

Inledning

I början av 1970-talet dominerades den nya kvinnorörelsen av den nybildade *Grupp 8*. Men det dröjde inte länge förrän det inom Grupp 8 uppkom meningsskiljaktigheter om vilken inriktning – strategi – som kvinnorörelsen borde ha, t ex om den borde vända sig till kvinnor i allmänhet eller främst rikta sig till arbetarkvinnor, om den borde vara socialistisk eller inte osv. 1973 ledde dessa motsättningar till en utbrytning ur Grupp 8 och bildandet av *Arbetets Kvinnor*. Drivande i denna brytning var kvinnor knutna till Förbundet Kommunist (FK), vilket förklarar att de förutom i sin egen tidning, *Rödhattan*, även kom till tals i FK:s press, bl a teoretiska tidskriften *Kommunist*.

De frågor som diskuterades i samband med denna brytning är av generellt intresse och äger fortfarande giltighet. Vi har nedan samlat artiklar som handlar om motsättningarna mellan Grupp 8 och Arbetets kvinnor från tidskrifterna *Zenit*¹ och *Kommunist*.

Zenit: Kvinnorörelsens strategi

Ur *Zenit* nr 36 (1-1974)

Bengtsson. Widerberg: Arbetets Kvinnor — kärnan till en proletär kvinnoorganisation?

'I kampen mot kvinnoförtrycket räcker inte ilskan. Inte heller vetskapen om hur det känns att vara arbetarkvinna under kapitalismen. Vi måste också veta hur vi ska gå tillväga för att avskaffa förtrycket och utsugningen. Vi behöver med andra ord teoretiska insikter för att vi ska lyckas i kampen för socialismen och kvinnans frigörelse'.

Citatet är hämtat från Arbetets Kvinnors nyligen publicerade tidskrift för marxistisk kvinnodebatt *Rödhattan*. Den behandlar Grupp 8 och Feminismen och vidareutvecklar den kritik Arbetets Kvinnor uttryckte i form av ett brytningsmanifest då de i november 1973 gick ur Grupp 8. Vi har fått oss tillsänt en debattartikel från Grupp 8, som framförallt utgår från brytningsmanifestet. Artikelförfattarna menar dock att den kritik man för fram kvarstår och snarare förstärks i och med publiceringen av *Rödhattan*. Men framförallt hävdar man att kritiken mot Arbetets Kvinnor är representativ för hur man inom Grupp 8 såg på brytningen då denna var aktuell, och det är främst i det avseendet vi anser artikeln vara av intresse att publicera. Arbetets Kvinnor har vi tyvärr inte hunnit kontakta för kommentar.

Inledningsvis presenteras Arbetets Kvinnors brytningsmanifest, sedan Grupp 8:s kritik och programförklaring och avslutningsvis några kommentarer från vår sida.

Vi anser som Arbetets Kvinnor och Grupp 8 att det är av stor vikt att diskussion förs i dessa frågor och hoppas på att dessa inlägg ska följas av fler mer principiella. □

Margot Bengtsson och Karin Widerberg

Arbetets Kvinnors brytningsdeklaration

Grupp 8 var vid sin start uttryck för en växande medvetenhet om kvinnoförtrycket i samhället. Den uppkom ungefär samtidigt med andra progressiva kvinnoorganisationer över hela den imperialistiska världen. Grupp 8 uppstod inte som en del av arbetarrörelsen utan rekryterade

¹ I *Zenit* diskuterades också kvinnorörelsens strategi i mer allmänna termer. Marxistarkivet kommer senare att publicera även dessa texter.

främst kvinnor ur mellanskikten. Dessa kvinnor hade utbildats under den socialdemokratiska jämlikhetsideologins löften om jämlikhet mellan könen och mellan individer i olika klasser. Men i den hårdnande konkurrensen om jobb i det växande mellanskiktet uppfylldes inte alla löften om jämlikhet. Kvinnorna kom i kläm. Det var denna situation som utgjorde grogrunden för den progressiva kvinnorörelsens framväxt.

Grupp 8 och arbetarkvinnorna

Till skillnad från de flesta kvinnorörelser som uppkom ungefär samtidigt med Grupp 8 deklarerade sig Grupp 8 som socialistisk. Man förväntar sig då att organisationen borde rekrytera kvinnor ur arbetarklassen, eftersom det är den klassen som objektivt har intresse av socialismen. I början av sin existens försökte Grupp 8 också ta upp arbeterskornas problem. Men arbetarkvinnorna, eller 'de lågavlönade' som man kallade dem, uppfattades inte som medlemmar i den kämpande revolutionära klassen utan mer som en grupp kvinnor med lite sämre levnadsvillkor än de flesta kvinnor som var med i Grupp 8. Man tyckte synd om dem och ville hjälpa dem. Även om man inte var medveten om det, så blev det mer en fråga om välgörenhet än en fråga om mobilisering till självständig kamp.

De olika försöken att 'göra' något för arbetarkvinnorna blev inte mycket mer än en debatt i massmedia, och av de få arbetarkvinnor som sökte sig till organisationen var det ännu färre som stannade kvar. Anledningen till detta var att Grupp 8 aldrig lyckades närma sig förståelsen av den specifika klassituation arbetarkvinnor befinner sig i. Så diskuterades t. ex. aldrig arbetarfamiljens funktion och struktur jämfört med familjen i andra klasser. Arbetarkvinnans speciella bindning vid barnen och arbetarbarnens totala livssituation är frågor som aldrig uppmärksammades, trots att just dessa frågor måste vara av största betydelse för en socialistisk kvinnoorganisations arbete. Grupp 8 lyckades inte ens lösa problemet med barnvakt så att mödrarna kunde delta i det politiska arbetet.

Så småningom började välgörenhetsinställningen gentemot arbetarklassens kvinnor samsas sida vid sida med rent feministiska tongångar. 'Vi har vårt eget förtryck att arbeta mot. Vi kan inte hålla på att snacka om arbetarklassen', blev alltmer vanligt tal bland medlemmarna i Grupp 8.

Kvinnor och klasser

Att vara feminist i en organisation med socialismen som målsättning kan tyckas märkligt. Så icke i Grupp 8. Botemedlet mot en kluven feminist/socialistsjäl uppfanns i form av teorin om de två huvudmotsättningarna. Enligt denna teori (som trots att den inte utformats skriftligt har stor spridning bland medlemmarna) finns det en huvudmotsättning mellan arbetare och borgare och en mellan kvinnor och män. Det är en synnerligen märklig teori där alla logikens lagar ställs på huvudet.

För det första påstås att det finns mer än en huvudmotsättning, ett påstående som faller på sin egen orimlighet. Det kan bara finnas en huvudmotsättning. Alla andra motsättningar är bestämda av eller står under inflytande av denna huvudmotsättning. I det kapitalistiska samhället är det motsättningen mellan arbetarklass och borgarklass som bestämmer de övriga motsättningarna.

För det andra säger teorin att den ena huvudmotsättningen går mellan arbetare och borgare. Som alla vet finns det kvinnor som är arbetare och kvinnor som är borgare. Av detta kan man dra slutsatsen att inte bara män utan också kvinnor är medlemmar i klasser med motstridande intressen. Som klassvarelser står alltså kvinnor mot kvinnor.

För det tredje säger teorin att den andra huvudmotsättningen går mellan gruppen kvinnor och

gruppen män. Av detta påstående kan man inte dra någon annan slutsats än att kvinnor har gemensamma intressen som står i antagonistisk motsättning till männens gemensamma intressen. Vad blir följden av detta resonemang, om inte att kvinnor är klasslösa? Könskamp över klassgränserna blir då det primära — hur mycket det än ordas om arbetare och borgare.

Hävdar man att huvudmotsättningen går mellan kvinnor och män, så är man feminist. Då hjälper det inte att föra in ytterligare en eller kanske två huvudmotsättningar i resonemanget. Möjligen går dessa 'teoretiker' till borgerskapets historia som nydanare av feminismen .

'Kapitalisterna och det arbetande folket'

Både arbetarföraktet, som doldes i välgörenhetsfraser och Grupp 8-feminismen har stöd i den politiska ramen för organisationens arbete: programförklaringen. Utgångspunkten är en synnerligen diffus klassanalys. Visserligen talas där om att arbetarnas intressen står mot kapitalisternas, men — och detta är avgörande — där talas också om de två huvudklasserna 'kapitalisterna' och 'det arbetande folket'. Och det är denna passus i programförklaringen de flesta i Grupp 8 tagit fasta på.

Vi kan inte heller tolka programförklaringen på annat sätt än att man menar att huvudmotsättningen i klasskampen går mellan 'kapitalisterna' och 'det arbetande folket'. Till de senare räknas alla som inte äger produktionsmedel, d. v. s. alla 'löntagare'. Den kvinnliga byrådirektören och fabriksarbeterskan skulle alltså ha samma klassintressen!!!

Arbetarkvinnorna i spetsen för kvinnans frigörelse

Från Grupp 8:s klassindelning är steget inte långt till att förklara alla kvinnor för potentiella revolutionärer — som man genomgående gör i programförklaringen. Vi förnekar inte att mellanskikt kvinnorna är förtryckta i förhållande till männen inom samma skikt och att deras kamp för jämställdhet kan vara progressiv. Men vi anser att huvudmotsättningen i dagens imperialistiska Sverige går mellan arbetarklass och borgarklass, och att arbetarklassen och endast arbetarklassen objektivt har intresse av den socialistiska revolutionen. Om mellanskikt kvinnorna kommer att ansluta sig till den revolutionära klassens kamp avgörs dels av det kapitalistiska samhällets utvecklingstendenser och dels av styrkeförhållandena i klasskampen. Om mellanskiktets kvinnor vill nå frigörelse måste de ansluta sig till arbetarkvinnornas kamp. Detta måste ske på arbetarkvinnornas villkor, och det kommer att krävas av mellanskikt kvinnorna att de kastar sina liberala fixeringar över bord. I annat fall förblir kvinnokampen i mellanskiktet borgerlig. Det är arbetarkvinnorna som kommer att gå i spetsen för att kvinnoförtrycket slutligen avskaffas. Den proletära kvinnokampen är inget annat — varken mer eller mindre — än klasskamp.

När vi säger att den proletära kvinnokampen är klasskamp menar vi inte som många insnöade marxister, att det skulle råda ett jämbördigt förhållande mellan männen och kvinnorna i arbetarklassen. Vi anser att kvinnan i arbetarklassen är utsatt för ett specifikt förtryck, som gör att hon har ytterligare ett ok på sina axlar. I stället för att förklara det specifika förtryck som arbetarkvinnan är utsatt för, använder sig Grupp 8 av begreppet 'det dubbla förtrycket' som fått funktionen att suddas ut klassmotsättningarna mellan kvinnor. I Grupp 8 har det blivit ett användbart begrepp. Eftersom det aldrig definieras är det lätt att ge det den innebörd som passar bäst för tillfället. I vissa lägen sägs det innebära att alla kvinnor dubbelarbetar. I andra lägen används den feministiska innebörden att kvinnor är ekonomiskt och ideologiskt förtryckta. Att också männen i arbetarklassen utsätts för den härskande klassens ideologi — om än delvis på ett annat sätt — har väl aldrig fallit feminismens anhängare in.

Senast begreppet 'det dubbla förtrycket' kom till användning hade det förlänats innebörden

'ekonomiskt och sexuellt förtryck'. Detta vid en tidpunkt då Grupp 8 höll på att slitas sönder av inre motsättningar. Nu gällde det mer än tidigare att hitta något som kunde ena alla kvinnor. Det sexuella förtrycket blev räddningsplankan.

Illusionen om den borgerliga statsapparaten

På det valmöte som Grupp 8 arrangerade på Åsö gymnasium i september fick frågan om det sexuella förtrycket en framträdande plats. Detta i tider då kapitalismens kris fördubblar arbetarkvinnornas ångest inför ökad kvinnoarbetslöshet, ökad hets på jobbet, fördyrade levnadsomkostnader, längre restider, ökad ungdomsbrottslighet genom den ökade ungdomsarbetslösheten, fler dödsfall bland barnen i betongghettona (sniffning, barnmisshandel, barnfientlig trafikplanering), hetsen i skolorna som främst drabbar arbetarbarnen, dålig eller ingen omvårdnad av barnen på daghem och fritidshem på grund av personalnedskärningar och dåliga anslag.

Men inte nog med att Grupp 8 lägger huvudvikten vid fel frågor. Man underblåser också illusionen om de borgerliga partiernas välvilja och riksdagens roll i samhällsförändringen. Inte på något sätt förmådde Grupp 8 avslöja vilka klassintressen som företräds av de olika partierna. Inte heller togs tillfället i akt att inge mötesdeltagarna insikter om riksdagens funktion i den borgerliga statsapparaten. Detta var förmodligen inte heller avsikten.

Grupp 8 har allt sedan starten vägrat ta ställning till frågan om statens förtryckarkaraktär. Omsorgen om den skenbara enheten mellan reformister och revolutionärer i organisationen har lett till att frågan skylts över och därigenom har Grupp 8 i praktiken hemfallit åt reformistiska illusioner. I programförklaringen anklagas till och med staten för att inte genomföra de reformer som skulle underlätta kvinnors liv. Vi anser att en verklig enhet måste bygga på att alla medlemmar erkänner statens klasskaraktär och nödvändigheten av att den borgerliga statsapparaten krossas. Ett sådant erkännande lämnar ingen plats över åt aktioner i stil med Åsö gymnasium. Detta möte står som ett mäktigt monument över Grupp 8:s liberalt feministiska politik.

Grupp 8 — en politisk hämsko

Grupp 8 var vid sin start en progressiv kraft därigenom att organisationen medverkade till att kvinnoförtrycket åter uppmärksammades. Men i dag är det en stagnerande organisation. I stället för att verka som en hävstång för medlemmarnas politiska utveckling, fungerar den som en hämsko. Så har t. ex. varje försök att ta upp politiska motsättningar tillbakavisats med beskyllningar om sekterism. Teorifientligheten, den bristande politiska skolningen av medlemmarna, kravlösheten och den lösliga organisationsstrukturen är faktorer som bidragit till denna stagnation. Icke desto mindre har Grupp 8 rykte om sig att vara en livaktig socialistisk organisation. Detta har ingen motsvarighet i verkligheten. Trots det lockas kvinnor fortfarande till Grupp 8. Den övervägande delen av dessa kvinnor har aldrig tidigare varit medlemmar i någon politisk organisation. Vi vet att det krävs mycket mod att ta steget ut och söka medlemskap i politiska organisationer. I Grupp 8 förvandlas detta mod snabbt till sin motsats. Många lämnar Grupp 8 — och det mest tragiska många passiviserar kanske för årtal framåt.

Av det vi hittills har sagt framgår det att vårt politiska ställningstagande är oförenligt med Grupp 8:s. Och våra tidigare erfarenheter av att bedriva kamp inom Grupp 8 övertygar oss om att det är omöjligt att förändra organisationen. Därför måste vi ta steget fullt ut och bryta med Grupp 8.

Vi avser att verka för bildandet av en proletär kvinnoorganisation som står på den vetenskapliga socialismens grund. Ett första steg i denna riktning är en utförlig analys och kritik av Grupp 8.

Vi som kallar oss för ARBETETS KVINNOR anser att skapandet av en proletär kvinnorörelse är

en viktig men också känslig fråga. Ingen medlem i ARBETETS KVINNOR får därför samtidigt vara organiserad i ett parti eller i en partisyftande organisation. □

Gunnarsson, Lindén: Kritik av 'Arbetets Kvinnors' brytningsdeklaration

När Arbetets Kvinnor bröt sig ur, blev vi ombedda att förklara hur vi som dubbelorganiserade (Grupp 8:or och RMF:are) såg på utbrytningen och deras kritik av Grupp 8. Vi menar att även andra dubbelorganiserade bör formulera sig, det skulle säkert vitalisera debatten både inom Grupp 8 och den övriga vänstern.

Det riktiga när man har en så allvarlig kritik av Grupp 8 som Arbetets Kvinnor har är ju att man hade kämpat för sin inriktning inom organisationen genom inlägg i Internbulletiner, hållit temamöten o. s. v. och inte som många upplevde det smyga sig ut bakvägen. Absurt nog fick säkert en hel del tjejer i Grupp 8 först reda på att de var 'liberala feminister' genom att läsa *Expressen*.

Arbetets Kvinnor anklagar Grupp 8 för att i sin programförklaring ha en synnerligen diffus klassanalys. Låt oss då titta på vad de har att erbjuda i stället: I plattformen säger de att 'arbetarklassen och endast arbetarklassen objektivt har intresse av den socialistiska revolutionen.' I historisk bemärkelse har alla människor objektivt intresse av den socialistiska revolutionen. Ty vem har intresse av att utplånas i barbariska imperialistiska förstörelsekrig? Ja, inte ens fru Wallenberg. Ur subjektiv synpunkt, d. v. s. utifrån det egna medvetandet upplever idag endast mindre grupper av människor socialismen som nödvändig. De flesta inser inte behovet av socialism. En majoritet av arbetarna inser det inte. Men, på grund av sin ställning i produktionen (som förtryckt klass) har arbetarklassens massa en objektiv möjlighet att bli medveten om denna insikt. Denna medvetenhet skapas främst i perioder av revolutionär kris (borgarklassen hittar inte något politiskt alternativ som kan lösa en oavbruten ekonomisk, social och ideologisk kris) om ett revolutionärt parti (bestående av de politiskt mest medvetna arbetarna och smärre grupper från andra klasser och skikt) utvecklas som kan ange ett politiskt alternativ som driver fram klasskampen i konfrontation med borgarstaten. Ett politiskt alternativ som förmår utveckla krav, kampformer och en organisering som främjar arbetarklassens egen aktivitet, dess självorganisering. Det är endast genom en egen aktivitet i kombination med en allsidig socialistisk propaganda som medvetenheten om socialismens nödvändighet uppstår. Ingen annan klass än arbetarklassen kan genomföra en socialistisk revolution! Däremot har betydligt fler klasser och skikt ett objektivt intresse av denna revolution. Stora grupper av mellanskikten har inte bara objektivt intresse av socialismen, de kommer också subjektivt att kämpa för den! (Inte ens Lenins bolsjevikparti bestod av bara proletärer.)

Till de grupper från mellanskikten som är nära allierade med arbetarklassen hör en mycket stor del av de kvinnor som arbetar! Det är detta problem vi står inför och måste lösa. Men inte hjälper det med att slänga ur sig vad Arbetets Kvinnor gör: 'Om mellanskiktets kvinnor vill nå frigörelse måste de ansluta sig till arbetarkvinnornas kamp. Detta måste ske på arbetarkvinnornas villkor, och det kommer att krävas av mellanskiktets kvinnor att de kastar sina liberala fixeringar överbord. I annat fall förblir kvinnokampen i mellanskikten borgerlig . . .' Vi frågar oss, vad gör ett stackars mellanskikt som vill ansluta sig till arbetarkvinnornas kamp? Löser hon inträdesbiljett? Och vad gör hon om arbetarkvinnorna inte kämpar alls utan är fyllda med liberala fixeringar? Nej, Arbetets Kvinnor ger inget svar. Om en kvinnokamp är borgerlig eller ej beror på vilken effekt de handlingar har som kampen består av. En kamp består inte av proklamationer! Är det handlingar som går emot borgarklassens intressen och som gynnar en medvetandeutveckling hos arbetarklassen och dess allierade (t. ex. många kvinnor i mellanskikten) är det inte en borgerlig kamp. Då är det en kamp som gynnar arbetarklassens befrielse och därmed hela mänsklighetens

befrielse! Om vi i Grupp 8 t. ex. går ut och kämpar för rätten till arbete genom att kräva en allmän arbetstidsförkortning med full lön, då gynnar vi arbetarklassens intressen. Det är också genom en sådan kamp vi kan vinna kvinnor från arbetarklassen till vår rörelse. Och inte genom proklamationer om att vi är vetenskapliga socialister.

Arbetets Kvinnor kritiserar begreppet 'det dubbla förtrycket', här ger vi dem rätt, det finns många oklarheter. Faran med talet om det dubbla förtrycket är att det lätt leder till uppfattningen att man skulle kunna 'dela' på det ideologiska och det ekonomiska förtrycket, för att sedan syssla med det ena eller andra. Här finns också en fara att begreppet leder till tanken att man skulle kunna slå en bro mellan klasserna. Alla kvinnor skulle på grund av kvinnoförtrycket vara beredda att kämpa mot det o. s. v. Vad vi kan konstatera är att alla människor — och kvinnorna på ett speciellt sätt — är utsatta för den borgerliga ideologins tvångströja. Men det ideologiska förtrycket tar sig olika uttryck och upplevs olika beroende på klasstillhörighet. Vad vi måste understryka är att dessa frågor hela tiden går hand i hand och betingar varandra. Även om det ekonomiska förtrycket i sista hand är bestämmande för medvetandets utveckling.

Att ta upp det sexuella förtrycket har inte med borgerlig feminism att göra som Arbetets Kvinnor vill göra gällande. Till skillnad mot den stalinistiska traditionen (nu senast manifesterad i KFML:r syn på homosexualiteten) som alltid varit puritansk och sexualfientlig menar vi att sexualiteten är en viktig fråga som har uppenbara klassaspekter.

'Under inverkan av repressionen av sexualiteten växer undersåtens psykiska struktur fram, med dess kombination av slavisk lydnad och revolt. Vi vill ju ha fram "fria" människor; för den skull behöver vi inte bara veta hur den nutida människan har strukturerats, utan vi måste också få ett grepp om hur man ska kunna strukturera fria människor, vilka krafter man därvid bör betjäna sig av.' (W. Reich)

'Vi avser att verka för bildandet av en proletär kvinnorörelse, som står på den vetenskapliga socialismens grund. Vi ... anser att skapandet av en proletär kvinnorörelse är en viktig men också känslig fråga. Ingen medlem i Arbetets Kvinnor får därför samtidigt vara organiserad i ett parti eller partisyftande organisation.' Så avslutas brytningsdeklarationen. Detta kombinerat med tidigare skrivningar i texten som säger att man för att få vara med måste vara helt på det klara med den borgerliga statens klasskaraktär och statsapparatus funktion, tycker vi är klart partisyftande formuleringar, vad man vill skapa är de arbetande kvinnornas revolutionära parti grundat på den marxistiska vetenskapen. Det vore intressant att höra hur Arbetets Kvinnor utreder skillnaden mellan parti och rörelse! Men man lär inte genom att leta igenom Marx', Engels, Lenins, Trotskijs, Luxemburgs, Zetkins, Maos eller rentav Stalins samlade verk hitta något stöd för Arbetets Kvinnors ståndpunkt. Tvärtom, ur marxistisk synvinkel är det helt felaktigt att gå ut och uppmana de proletära kvinnorna att sammansluta sig i ett kvinnligt revolutionärt parti eller partisyftande organisation. Arbetets Kvinnors brytningsdeklaration är en eftergift åt, inte en attack mot, reaktionens alla försök att splittra och försvaga arbetarklassen. Arbetets Kvinnor har förbjudit dubbelorganisering. Men detta kan ju inte förhindra att det finns och fortsätter att finnas olika uppfattningar om socialismen och vägen dit inom vänstern. När man som de gått ut för att skapa en organisation för arbetarklassens kvinnor som 'står på den vetenskapliga socialismens grund' och följaktligen måste ta ställning i ett stort antal frågor (finns det några frågor de menar att man inte ska ta upp?) kommer man mer eller mindre att närma sig någon grupp inom vänstern. Men man kommer att göra det på ett mindre öppet sätt och mindre politiskt sätt än om politiska positioner vore klart deklarerade. T. ex. genom att gå ur en vänstergrupp inte p. g. a. en politisk brytning, utan för att släppas in i Arbetets Kvinnor.

Vår syn på Grupp 8 och dess uppgifter

För att Grupp 8 skall fylla en progressiv roll och bidra till att fler kvinnor deltar i kampen för socialism så räcker det inte att vi sitter och pratar om socialism. Vi måste gå ut och handla kring vissa krav. Vi menar att Grupp 8 bör fungera som den organiserade delen av kvinnorörelsen där kvinnor med olika syn på socialismen kan och bör arbeta med vissa krav som alla enas kring och föra ut dem genom vissa kampformer. Dessa krav måste vara klart anti-kapitalistiska och ställas mot det kapitalistiska samhället och förtrycket av kvinnan. Utmärkande för den nya kvinnorörelsen har också varit att man spontant tagit upp just sådana krav. Vad som blir avgörande för kvinnorörelsens utveckling är att man bibehåller och utvecklar dessa anti-kapitalistiska krav och för ut dem i självständiga kampformer. Att vi förstår att vår huvudsakliga verksamhet måste ske utanför de parlamentariska institutionerna. I annat fall kan kvinnorörelsen lätt sugas upp och förlora sin pådrivande roll. Vi måste vara på det klara med att de borgerliga institutionerna (kommun, landsting och riksdag) aldrig på ett avgörande sätt kan ändra kvinnornas situation. Dessa institutioner utgör ju också själva ryggraden i det kapitalistiska samhället och dess uppgift är att släta över motsättningarna i samhället och bevara den bestående ordningen. Självklart för vi fram våra krav i dessa institutioner om vi finns där och självklart stödjer vi de reformer som förbättrar kvinnans situation. Men detta arbete måste hela tiden underordnas vår egen självständiga kamp. Vi avgränsar oss klarast från reformismen genom att utmana den i självständig kamp, som demonstrationer, bojkotter, ockupationer, appellmöten, skapandet av egna institutioner för t. ex. upplysning, barnpassning etc.

När vi säger att Grupp 8 snarare borde kallas för en anti-kapitalistisk än en socialistisk organisation så menar vi inte att en bredare rörelse samtidigt måste vara en avpolitiserad rörelse. Tvärtom kan vi prata hur mycket som helst om socialismen på ett abstrakt sätt, utan att för den skull bedriva någon som helst politik, och enbart på det sättet utvecklar vi inte någon medvetenhet om socialismens nödvändighet. Det gör vi genom en ständig konfrontation med det kapitalistiska samhället, kombinerat med en teoretisk förståelse av hur samhället fungerar och kampen bör föras. Därför menar vi att enskilda såväl som dubbelorganiserade har rätt att föra fram sin syn på olika frågor som Grupp 8 skall driva och hur. Vi kan aldrig ta avstånd från något bara för att den eller de har kommit med förslaget. Här kommer frågan om Grupp 8:s självständighet in. Vi menar att Grupp 8 alltid kommer att påverkas av de politiska processer som pågår i samhället, vare sig de nu förs in i Grupp 8 via dubbelorganiserade eller enskilda medlemmar. Alla värderingar och åsikter är ju förankrade någonstans. Vad vi måste värna om är att Grupp 8:s självständighet inte hotas genom organisatoriska lösningar, att beslut kuppas igenom o. s. v., utan att majoriteten av medlemmarna är medvetna om vad som sker. När vi säger att Grupp 8 inte bör vara en socialistisk organisation utan en antikapitalistisk:

- så erkänner vi att det finns olika sätt att se på *hur* vi skall kämpa för socialismen,
- så erkänner vi att Grupp 8 aldrig kan bli ett parti. Dessutom kan man inte ha en plan för socialism enbart utifrån kvinnofrågan. Just dessa ambitioner menar vi har hämmat Grupp 8:s utveckling, eftersom de aldrig kan uppfyllas.

Sammanfattningsvis: Vi menar alltså att det viktigaste för Grupp 8 är att vi försöker formulera en politik kring vissa konkreta krav och föra ut dem genom självständiga kampformer.

Ett av Grupp 8:s prioriterade arbetsområden för den kommande tiden är Kvinnan på arbetsmarknaden. Vi föreslår därför att man nu i tider av hög kvinnoarbetslöshet och social nedrustning nationellt går ut kring huvudparollerna: *Kamp mot kapitalismens arbetslöshet — Rätt till arbete åt alla.*

Dessa kan man sedan utveckla genom t. ex.: *Ja till arbete — nej till dubbelarbete! Förkortad arbetstid för alla med bibehållen lön! Gratis daghem åt alla! Kamp mot konjunkturstyrd daghemspolitik! Nej till personalnedskärningar och kvalitetsförsämring!*

Alla dessa uppräknade paroller ingår i den appell som antogs på den senaste, nationella konferensen, vilket innebär att det borde finnas en enhet kring en sådan plattform. Sedan kan man ju lokalt knyta an till olika aktuella och bra exempel. Dessa krav kan knappast sprida några reformistiska illusioner: RÄTT TILL ARBETE ÅT ALLA o. s. v. är endast möjlig att förverkliga i ett socialistiskt samhälle. När vi kämpar för dessa krav deltar vi också i kampen för socialismen,

även om vi inte är medvetna om det, när vi börjar med våra 'privata bekymmer' kring barntillsynen, så finns det en möjlighet att vi blir det, när dessa självklara krav konfronteras med det kapitalistiska samhället. De pekar också på ett klart sätt på kvinnans självklara plats i produktionen. □

Ewa Gunnarsson och Tuva-Stina Lindén, Grupp 8:or och RMF:are.

Grupp 8:s programförklaring

Vi lever i en tid av alltmer framträdande politiska motsättningar både nationellt och internationellt. Kampen står mellan två olika ekonomiska och politiska system, å ena sidan kapitalismen under sitt högsta utvecklingsskede — imperialismen — å andra sidan socialismen, stadd i ständig utveckling. I denna kamp mellan två sätt att tänka och leva, står arbetarnas intressen mot kapitalisternas, de utplundrade folkens mot imperialisternas och de förtryckta gruppernas mot förtryckarnas.

I vårt samhälle är produktionsmedlen inte allmän egendom

Ägandet är koncentrerat till en enda klass kapitalisterna — som får sina inkomster genom att andra arbetar för dem. Dessa andra är det arbetande folket som tvingas att sälja sin arbetskraft i utbyte mot lön (= en del av det värde arbetaren producerar). Profiten (= resten av det värde arbetaren producerar) är drivkraften i det kapitalistiska samhället. Kapitalisternas medel att få hög profit är att hålla produktionskostnaderna nere. Det gäller att få ut så mycket som möjligt av arbetarna till så låga löner som möjligt.

Förtryckets former har ändrats men förtrycket består

När industrialismen växte fram i Europa under slutet av sjuttonhundratalet och maskiner började användas i fabriker blev kvinnorna och barnen på grund av att de utgjorde den billigaste arbetskraften nödvändiga för industrikapitalismens utveckling.

Än idag utgör kvinnorna en billig och rörlig arbetskraftsreserv som kan kastas in och ut på arbetsmarknaden allt efter arbetsköparnas önskemål och behov. Men det är inte bara arbetsköparna som styr kvinnorna utan också staten som ser till att de tvingas kvar i sin dubbla roll som hemarbetande och förvärvsarbetande: stat och kommun genomför inte de reformer, som skulle leda till anständigare arbets- och lönevillkor för kvinnorna, ens inom det nuvarande systemet. Staten och arbetsköparna har intresse av att situationen bibehålls.

Det dubbla förtrycket

Den dubbla arbetsbörda som kvinnan har i den kapitalistiska produktionen och som hon har haft även under förkapitalistiska produktionsformer leder till ett dubbelt förtryck och gör att hon har

sämre möjligheter än mannen att hävda sig fackligt och politiskt. På samma sätt som kampen för kvinnans frigörelse är organiskt bunden till arbetarnas kamp och kampen för socialism är dessa två former av förtryck intimt sammanlänkade. Samtidigt som den socialistiska revolutionen är en förutsättning för kvinnornas frigörelse är kvinnornas revolution en förutsättning för att den socialistiska revolutionen skall bli en frigörelse för alla människor.

Reformer

I våra aktioner måste vi kämpa för en rad kortsiktiga reformer och krav som kan underlätta kvinnans ställning i dagens samhälle. Det gäller t. ex. barn tillsynsfrågan, boendefrågan, kvinnans självbestämmanderätt i abortfrågan och framförallt krav på bättre löner och arbetsvillkor för de lågavlönade. Reformerna är ingenting som förändrar klasssamhället i grunden, men de skulle undanröja en del hinder som tar tid och kraft från kvinnan. I vårt samhälle har kvinnorna begränsade möjligheter att ta aktiv del i samhällsliv och produktion därför att de måste ta allt ansvar för barn, hem och hushåll.

Nu existerande socialistiska partier och organisationer för inte med tillräcklig kraft fram kvinnornas krav på frigörelse och tidigare socialistiska revolutioner har förrätt kvinnornas revolution. Detta gör att kvinnorna måste organisera sig i egna socialistiska grupper och organisationer.

Grupp 8 är ett steg i en sådan riktning. En av våra viktigaste uppgifter är att göra kvinnan medveten om sitt eget förtryck i egenskap av kvinna och om klasskampens villkor. Den andra viktiga uppgiften är att tillsammans med männen arbeta för ett socialistiskt samhälle fritt från utsugning och förtryck, där hela folket äger och kontrollerar produktionsmedlen, arbetsplatserna, bostadsområdena, d. v. s. har fullständig ekonomisk och politisk makt. □

Stockholm den 6 december 1970

Bengtsson, Widerberg: Kommentar

Vi avstår i detta sammanhang från att ge oss in på en mer genomgripande diskussion utan begränsar oss till några frågeställningar som aktualiserats vid genomläsning av materialet. En del av den kritik Grupp 8 riktar mot Arbetets Kvinnor förefaller relevant. Framförallt problemet hur man ska kunna skapa en proletär kvinnoorganisation när basen för en sådan saknas. Det räcker inte med teori därvidlag, såväl de objektiva som subjektiva betingelserna måste vara för handen.

'Den proletära kvinnorörelsen växer ur massan av arbetarkvinnor. En proletär kvinnoorganisation är en del av rörelsen', säger Arbetets Kvinnor i förordet till *Rödhättan*. Problemet är ju att en sådan rörelse saknas. Huvudproblemet, som vi ser det, är inte att Grupp 8 är feministiskt utan att villkoren för en mobilisering av arbetarklassens kvinnor förefaller saknas.

Vi instämmer också i den kritik som riktats mot förbudet att vara dubbelorganiserad. I *Rödhättan* har man tonat ned detta förbud och ser det som en preliminär strategi. Detta förefaller det enda rimliga, kvinnofrigörelse är omöjlig i isolering. Vi menar att detta belyses väl av just Grupp 8:s utveckling. Från en ursprungligen socialistisk målsättning har det skett en gradvis förskjutning till en inte klart formulerad anti-kapitalistisk målsättning. Under denna täckmantel samlas såväl feminister som reformister.

Teorifientligheten inom Grupp 8, samt den starka betoningen av handling, som kommer fram bl. a. i det diskussionsinlägg från Grupp 8 vi här publicerat, ser vi inte i första hand som ett uttryck för borgerlig feminism, utan kanske mer som ett uttryck för en oanalyserad reformistisk

inställning.

Handlingar, som inte är insatta i en övergripande teoretisk och strategisk målsättning, måste med nödvändighet bli underordnade den dominerande maktstrukturen i samhället och komma att fungera helt reformistiskt. Att Arbetets Kvinnor inte klarare tagit fasta på den problematiken ser vi som en brist. I övrigt instämmer vi i huvuddelen av den kritik Arbetets Kvinnor riktar mot Grupp 8. Arbetets Kvinnor försöker dessutom utforma en teoretisk grund för en socialistisk kvinnorörelse, något som Grupp 8 knappast kan berömma sig av. □

M B & K W

Kommunist: Kvinnodebatt

Ur *Kommunist* nr 16 (1974)

Sundsvall: För en kommunistisk kvinnopolitik!

I *Zenit* nr 36 [*se ovan*] finns en rätt intressant och samtidigt avslöjande artikel i kvinnofrågan. Den är skriven av två RMF-tjejer som ger en kritik av Arbetets Kvinnors brytningsplattform. Jag avstår från att göra demagogiska vinster på deras uppfattning att fru Wallenberg har ett objektivt intresse av socialismen. Det är framför allt på två punkter som RMF visar sin egen oklara syn och därför vacklar. Det är *för det första*: Varför och på vilket sätt är arbetarklassen förtruppen i den revolutionära processen. Det gäller också frågan om klassallianser. Det är *för det andra*: Hur skall man se på kampen och kampkraven.

Arbetarkvinnorna i ledningen

Kvinnoförtrycket under kapitalismen är bara en del av den splittring som kapitalismen består arbetarklassen. För kommunisterna är kampen mot kvinnoförtrycket under kapitalismen en kamp som riktar sig mot splittringen av arbetarklassen. En splittrad arbetarklass kommer aldrig att bli i stånd att genomföra en revolution och bygga upp ett nytt samhälle grundat på arbetarmakt. Därför ser inte vi kampen mot kvinnoförtrycket som en speciell kamp för sig. Tvärtom är den stora uppgiften att inrikta kvinnokampen så att den kan bli en del av hela arbetarklassens kamp. Arbetarklassens frigörelse är dess eget verk. Detta var Marx' och Engels' stora motto för den revolutionära kampen. För oss innebär det att allt initiativ, hela styrkan i den revolutionära kampen är helt beroende av hur arbetarklassen är mobiliserad som klass. Arbetarklassen kommer inte att formeras som en kämpande revolutionär klass utifrån kamp och initiativ som kommer från andra klasser och skikt. Den kamp som förs av mellanskikt, framför allt den intellektuella delen, och småborgerskapet riskerar alltid att urarta och förvridas just pga sin isolering från arbetarklassen. Detta gäller i högsta grad kvinnokampen, som traditionellt har haft en stark förankring i dessa klasser och skikt (se artikeln i *Kommunist* 15, Den proletära kvinnorörelsens historia).

Hur ser då RMF på detta? De kritiserar Arbetets Kvinnors ståndpunkt -”arbetarklassen och endast arbetarklassen har objektivt intresse av den *socialistiska* revolutionen” (min spär) – och fortsätter:

”I historisk bemärkelse har alla människor objektivt intresse av den socialistiska revolutionen. Ty vem har intresse av att utplånas i barbariska imperialistiska förstörelsekrig? Ja, inte ens fru Wallenberg!
”(Zenit sid 56 sp 1).

RMF gör sig här till tolk för det gamla felet, inte bara hos Grupp 8, att sammanblanda klasser med enskilda individer. Givetvis har småbourgeoisin, mellanskikten och Wallenbergarna som klass inget intresse av den socialistiska revolutionen, där alla de privilegier de uppstår under

kapitalismen kommer att utplånas.

Mellanskikten under kapitalismen är ett svällande skikt som direkt uttryck för den extrema arbetsdelningen under kapitalismen. Deras existens är delvis beroende av kapitalismens bestånd. Mellanskikten reproducerar sig i allt högre grad själva. Om man för tio år sedan i växande omfattning rekryterade arbetarungdom till skolor och universitet för att utbildas till nya mellanskiiktsbefattningar, så ser man idag hur mellanskikten rekryteras inom sig själva. Mellanskikten håller på att stabiliseras som socialt skikt i klassamhället. Med detta följer givetvis en ideologisk och politisk formering av mellanskikten. I kampen för socialismen kan mellanskikten bara mobiliseras genom en allians med arbetarklassen. Därför står den stora frågan om allianser i klasskampen. Vad har då RMF att komma med i detta avseende? Man skriver:

”Vi frågar oss, vad gör ett stackars mellanskikt som vill ansluta sig till arbetarkvinnornas kamp? Löser hon inträdesbiljett? Och vad gör hon om arbetarkvinnorna inte kämpar alls utan är fyllda av liberala fixeringar? ... Om en kvinnokamp är borgerlig eller inte beror på vilken effekt de handlingar har som kampen består av. En kamp består inte av proklamationer! Är det handlingar som går emot borgarklassens intressen och som gynnar en medvetandeutveckling hos arbetarklassen och dess allierade (t ex många kvinnor i mellanskikten) är det inte en borgerlig kamp”(Zenit sid 56f).

För RMF finns tydligen alliansen mellan arbetarklassen och andra klasser och skikt redan utvecklad. Klassallianserna blir inget problem, allianser bara finns, punkt slut. RMF gör sig här till tolk för samma idealistiska samhällssyn som SKP. En kommunistisk syn på klassallianser redovisas i våra Grundsatser, där vi skriver:

”Vägen till allianser – det är att utforma en politik som gör det möjligt att kämpa tillsammans med andra klasser och skikt, att bryta delar av mellanskiktens och småbourgeoisins uppknytning till borgarklassen... Det är endast på grundval av en långt utvecklad arbetarrörelse och i perspektivet av ett helt annat samhälle som de för revolutionen nödvändiga allianserna kan skapas. Delar av mellanskikten och småborgerskapet kan inte förena sig med arbetarklassen enbart på de omedelbara dagskravens nivå. Det är socialismens närhet som gör de revolutionära allianserna möjliga”(Grundsatser sid 60).

För oss är det alltså frågan om allianser en svår politiskafråga som i dagens läge kräver en fullständig satsning på politiskt arbete i och med arbetarklassen. Detta gäller i allra högsta grad kvinnoarbetet. Det är fullt värdigt en studentorganisation att skriva, att arbetarklassens kvinnor är fyllda av liberala fixeringar och av detta dra slutsatsen att kvinnoarbetet skall bedrivas bland mellanskiktens kvinnor och för arbetarklassens räkning. Vad RMF med sin klassmässiga bas inte uppfattar är att kvinnofrågan står på ett helt annat sätt för arbetarklassens kvinnor än för kvinnor i andra klasser och skikt.

Arbetarkvinnan är i första hand utsugen som arbetare. Den samhällseliga roll som arbetarkvinnan fyller under kapitalismen är i första hand en fråga om det kapitalistiska förtrycket av hela arbetarklassen. Kvinnorollen intar en speciell plats i det utvecklade, sammansatta system med vilket arbetarklassen förtrycks under kapitalismen. Det är just i egenskap av arbetare som arbetarkvinnan skall mobiliseras i kampen för socialismen. Inser man detta har man också satt kvinnofrågan klassmässigt på fötter.

Kampen och kampfrågorna

Det är typiskt för RMF hur de ser på kampfrågorna i den s k kvinnofrågan. RMF älskar att ställa upp allmänna paroller och på papperet fundera ut hur dessa skall leda till revolution och socialism. Givetvis händer det att de emellanåt ställer riktiga paroller, men det typiska är att RMF ställer dem närsomhelst, oberoende av den konkreta situationen. Anledningen till detta är att RMF aldrig ser till hur kampfrågorna skall utvecklas i kamp. Det räcker att fundera ut parollerna

och ställa samman dem i ett program som kan plockas fram vid lämpligt tillfälle. Detta hänger samman med RMFs syn på arbetarklassen, vilken de delar med stalinisterna. Man ser arbetarklassen som ett objekt för de revolutionära organisationernas arbete. Man skall bombardera arbetarna med propaganda, slå ut övriga vänsterorganisationer för att sedan vara den enda som arbetarklassen kan vända sig till för att få ledas till revolutionen. Med denna linje är det också möjligt för RMF att formulera sig på följande sätt:

”Dessa krav kan knappast sprida reformistiska illusioner: RÄTT TILL ARBETE AT ALLA osv är endast möjliga att förverkliga i ett socialistiskt samhälle” (*Zenit* sid 59).

Ännu klarare uttryckte en rmf-are det på ett möte i Umeå, då hon sade: ”Vi ställer sådana krav och kämpar för dem som inte är genomförbara under kapitalismen, men vars inre logik leder till socialismen.”

Detta innebär att arbetarna skall ledas ut i kamp för att slå sina pannor blodiga. Denna batongernas pedagogik skulle då få arbetarna att slå näven i bordet och bli medvetna om socialismens nödvändighet. Det är ju fullständigt vansinnigt. Har inte RMF fattat att kampen är ett absolut nödvändigt medel för arbetarna att genomföra sina krav. Att förutsättningarna för att ett medvetande skall uppstå i kampen är beroende av organiseringen, kampen, kraven och resultatet av kampen. Då gäller det för kommunisterna att mejsla fram en mycket mera precis taktik för den kampen. Det räcker inte med att resa några aldrig så riktiga paroller. Utan en kommunistisk masslinje kan vi aldrig forma en politik i kvinnofrågan.

För en kommunistisk kvinnopolitik

Kvinnokampen under kapitalismen är bara en del av kampen mellan arbetarklassen och bourgeoisin. Kvinnan i arbetarklassen är förtryckt dels som arbetare dels under en reaktionär kvinnoroll. Arbetarkvinnan står medvetandemässigt vacklande mellan hem, familj och arbete. Det gör att kampen för kvinnans frigörelse intar en strategiskt viktig position. Kvinnokampen kan bli den förmedlande länken mellan fabriksarbetet och en samhälleligt inriktad klasskamp för ett nytt samhälle.

Kampen för kvinnans frigörelse måste inrikta sig på att skapa jämställdhet mellan man och kvinna i arbetarklassen. Den kampen kommer att på ett visst sätt vara en kamp mot männen. Kortsiktigt har ju även männen fördelar av att kvinnan är förtryckt, d. v. s. av att ha en ekonomiskt osjälvständig hemmafru som sliter ut sig i hemmet och arbetet. Det gäller att ha ett taktiskt förhållningssätt till kvinnokampen så att den dels undergräver arbetsdelningen och splittringen i klassen samtidigt som den förenhetligar och stärker dess positioner gentemot kapitalet.

I *Kommunist* nr 15 finns en artikel om kvinnokampen (sid 20 ff) skriven av några kamrater i Motala. Artikelnen är mycket bra på sina ställen men lider av flera brister. De skriver:

”För att arbetarkvinnan skall kunna nå sin frigörelse måste hon dras med i den revolutionära kampen”. Helt riktigt, men jag frågar hur. Vidare skriver de: ”När kvinnans syn på sig själv förändras kommer också männens syn att förändras”.

Jag frågar hur. Vidare:

”I likhet med männen kommer arbetarkvinnans medvetenhet att växa fram under kampen, i en konfrontation med kapitalisterna och facket. Under kampens gång måste mannen få inse att han spelar på kapitalisternas villkor om han bekämpar kvinnornas deltagande. Arbetarklassens frigörelse ligger i gemensam kamp för socialismen. För att detta ska kunna ske måste vi också kämpa mot det ideologiska förtryck som kapitalisterna utövar på oss. Kampen är gemensam och måste föras gemensamt!”

Allt detta är ju utan tvekan riktigt på ett allmänt plan. Vad Motalakamraterna inte lyckas med är

att dra de politiska konsekvenserna av detta. Vad krävs av kommunisterna, vad krävs av kampen idag för att vi skall lyckas i våra strävanden? Vill man tolka Motalakamraterna illa kan man tro att propaganda och övertalning skulle vara tillräckligt. Denna brist förstärks i artikeln då man endast behandlar arbete med kvinnor som befinner sig i produktionen. Problemet är ju att även de kvinnor som finns i produktionen ofta inte som mannen tillbringar hela sitt liv i produktionen. De befinner sig som gäster några år och befinner sig i en ständig vacklan mellan att vara hemma och att jobba. Detta förhållande ger ju ingen god grund för utvecklande av ett klassmedvetande. Vår uppgift som kommunister måste vara att aktivera arbetarkvinnan var hon än befinner sig.

För kvinnans ekonomiska självständighet

Jag vill inte formulera några kampkrav utan vill bara markera den inriktning som vi bör ha i kvinnoarbetet. Kvinnorna skall ut i produktivt arbete. Vi måste driva sådana frågor som underlättar för kvinnan att komma ut i arbetslivet. Det gäller frågor om daghem, kollektivisering av hemarbete o. s. v. Inriktningen skall hela tiden vara att motverka arbetsdelningen mellan man och kvinna. Kampen skall riktas så att den motverkar splittringen i arbetarklassen. Även om huvudsidan av kvinnoarbetet läggs på att skapa grund för kvinnans ekonomiska självständighet så kommer vi att behöva driva många andra frågor t. ex. i bostadsarbetet som kanske inte direkt är i denna inriktning. Jag tror att det viktiga nu är att få till stånd en rörelse bland kvinnorna. För den individualiserade, isolerade, passiviserade kvinnan i bostadsområdet. i hemmet kan betydelsen av kamp aldrig nog understrykas. Detta är dock inte problemfritt. Å ena sidan är det svårt att uppnå enighet och solidaritet i kamp där traditioner kanske helt saknas. Men å andra sidan är det en fördel att dessa kvinnor står obundna av legalismens och klassarbetets unkna traditioner. En del erfarenheter talar för att kvinnor kan utveckla en stor militans och kampvilja och tillhör de som sist önskar återgå. Exemplet med hamn-arbetarfruarna i Antwerpen som vi skrev om i nr 2 av *ArbetarKamp* är en viktig lärdom. Här var det solidaritetsarbetet med sina strejkande män som utlöste kvinnornas aktion och kvinnorna kunde utveckla den kampen till att även gälla kvinnornas krav. Det är en viktig uppgift för våra bostadsceller att beakta detta. Vi måste dra med arbetarkvinnorna i hemmen i varje stödarbete som vi utvecklar. Staten försöker att dra in på socialhjälp till strejkande arbetarfamiljer. Det har skett både vid SAAB-strejken och nu senast vid hamnarbetarstrejken. Hyror, bostädernas kvalité, lekplatser, daghem och trafikplanering är andra exempel på frågor som det kan uppkomma aktioner kring. Vår uppgift vid dessa små uppsving måste vara att speciellt lägga vikt vid att aktivera kvinnorna. Dessa trängs annars lätt tillbaka av männen och föses tillbaka till hemmet. Alla aktioner som kan få arbetarkvinnan utanför hemmets portar måste utnyttjas. Det är en förutsättning för att kunna höja deras medvetande om hur detta samhälle fungerar. Det kommer många gånger att vara nödvändigt att skapa speciella organisationsformer för kvinnorna för att deras kollektiva styrka skall kunna mobiliseras för att deras krav inte skall hamna i skymundan. Vi skall försöka bilda en ”kvinnornas kampkommitté” eller liknande som kan samla upp de mest aktiva kvinnorna, de som är beredda att driva kampen vidare. Detta är en självständig kvinnoorganisering som kommer att vara nödvändig för att utveckla ett avantgarde bland kvinnorna. Det är en viktig uppgift i formeringen av klassen och avantgardet för den socialistiska revolutionen.

För en självständig kvinnoorganisering

Det är inte det faktum att kvinnor organiseras självständigt som leder tillfrigörelsen. Det är bara den enade arbetarkampen som kan leda dit. Men en självständig kamporganisering av kvinnorna svarar mot det nuvarande läget inom arbetarklassen, nödvändigheten av att aktivera kvinnorna. Kvinnornas undertryckta ställning och den ojämna utvecklingen av klassmedvetandet i arbetarklassen kommer att göra det absolut nödvändigt att samla kvinnor för att utveckla kraven och

kampen för dessa krav. Kvinnorna kan inte förvänta sig att männen skall genomföra deras krav. Det kan bara kvinnorna göra i kampen. Men självständigheten är inget mål i sig lika lite som kvinnofrigörelsen. Självständigheten är bara ett medel att uppnå nya positioner i klasskampen. Vi hävdar denna typ av organisering enbart när den är relevant. Det är också därför permanenta organisationsformer som de borgerliga kvinnoförbunden och Grupp 8 går fel. Dessa försöker organisera kvinnorna uppifrån utifrån en klassmässig bas utanför arbetarklassen. Detta gäller också i viss mån Arbetets kvinnor som bildar ett sorts kvinnoparti. Men Arbetets kvinnor har den fördelen att de trots allt har ett kommunistiskt perspektiv på sitt arbete. Därför kommer deras arbete också att ha största värde trots att den organisationsform de valt är felaktig.

När jag talar om en självständig kvinnoorganisering så är den också giltig i arbetsplatsarbetet. De revolutionära arbetsplatsgrupperna måste noggrant uppmärksamma det som händer i bostadsområdena. Uppkommer kvinnokommittéer i ett bostadsområde är det viktigt att den revolutionära arbetsplatsgruppen tar kontakt och försöker utveckla ett samarbete. Inne på arbetsplatser med kvinnor anställda ser man hur kapitalisterna utvecklar en ny arbetsdelning genom sitt sätt att organisera arbetet. Här finns en bra beskrivning i Motalakamraternas artikel i *Kommunist* 15. Artikeln lider dock av en viss stelbenthet i synen på organiseringen av kvinnokampen. På de arbetsplatser där kvinnor är dominerande bör vi i första hand driva vår allmänna linje. Vi bygger den kommunistiska cellen och den revolutionära arbetsplatsgruppen. Här kommer det knappast att finnas utrymme för en självständig kvinnoorganisering. Däremot måste givetvis propagandan innehålla mycket av kvinnofrågor etc.

På övriga arbetsplatser måste vi sträva efter att rekrytera kvinnor till den kommunistiska organisationen och den revolutionära arbetsplatsgruppen. Kvinnorna bör driva sina krav genom denna, men det kommer antagligen att krävas att kvinnorna organiserar sig fraktionellt för att driva sin specifika krav. Det kan gälla lika tillgång till jobb som männen, lika lön etc. Ett annat fall där man kan tänka sig en ännu bredare kvinnoorganisering är då företaget annonserar avskedanden, antingen direkt eller med s. k. naturlig avgång. Då händer det ofta att det är kvinnorna som får gå först genom deras speciella situation på företaget. I ett sådant fall kommer det att vara nödvändigt att samla alla kvinnor på fabriken för att initiera motståndet och först efterhand blir det aktuellt att dra med männen i det motståndet.

Summering

Vi måste visa upp en mycket större lyhördhet för den rörelse och de stämningar som finns bland arbetarkvinnorna. Vi säger inte att arbetarkvinnan är fylld av liberala fixeringar som RMF. Tvärtom ser vi hur kvinnoförtrycket under kapitalismen splittrar och försvagar arbetarklassen. Vi kan vända detta förtryck till en aktiv kamp som ytterligare fördjupar klassmedvetenheten och ger ett socialt perspektiv till arbetarkampen. Det kommer att kräva en stor tillit till kvinnornas styrka och egna aktivitet som kan utvecklas i revolutionär riktning om vi ställer upp. Utan skygglappar.

A. N. Sundsvall

L.C.: Om de hemarbetande kvinnorna

När jag i denna artikel talar om hemmafruar menar jag dels de kvinnor som pga att de är gifta med män ur arbetarklassen måste hänföras till densamma. Dels också ensamstående kvinnor som tidigare haft ett yrke som går att hänföra till arbetarklassen eller denna närstående skikt. Med detta vill jag poängtera att kvinnofrågan är en klassfråga.

Jag skiljer mig därigenom från SKP och VPK. De menar att alla kvinnor har ett gemensamt intresse därför att de är utsatta för samma förtryck. Det är visserligen sant att alla kvinnor är

förtryckta, men detta förtryck är kvalitativt olika beroende på vilken klass man tillhör.

Jag skiljer mig också från Grupp 8 och de olika linjer som där representeras. Även om vissa kamrater i Grupp 8 kanske har en syn som liknar min.

Hemmafruarnas situation idag

Hemmafruarna utgör en billig arbetskraftsreserv under kapitalismen. Under högkonjunktur sprider borgarna ideologier om kvinnans rätt till arbete och vikten av att barnen ska få en kollektiv uppfostran. Om hur bra det är för barnen att gå till dagis osv. Det blir också möjligt för arbetarklassens kvinnor att i högre grad gå ut och arbeta även då de har små barn. Barntillsynen byggs ut och möjligheten att få deltid ökar.

Under lågkonjunktur – då det finns gott om arbetskraft – dras däremot allting fram som talar mot att kvinnan ska gå ut i produktionen. Ideologier sprids om hur viktigt det är för barnen att ha sin mor hemma under de första åren och om hur dåligt det är för barnen att behöva vistas på dagis i många timmar. Likaså försöker man övertyga arbetarkvinnan om hur meningslöst det är att arbeta då hon ändå bara får de sämsta jobben. Samtidigt skärs barntillsynen ner och det blir svårare att få deltidsanställningar.

Kvinnans funktion som arbetskraftsreserv är dock inte helt entydig. Under senare år kan man spåra en tendens till förändring. Det har blivit svårare att importera arbetskraft, arbetskraften förslits snabbare, antalet skilsmässor ökar samtidigt som antalet giftermål minskar, kvinnan tvingas i högre utsträckning än tidigare bidra till familjeförsörjningen osv. Detta och mycket annat pekar fram' mot att kvinnan i högre utsträckning kommer att söka sig arbete.

Vidare kommer hennes betydelse på arbetsmarknaden sannolikt att öka. Detta inte minst inom industrin.

Idag finns också en klar tendens mot ett ökat antal deltidsarbeten främst inom de traditionella kvinnoyrkena (bl a handel och sjukvård). Det sammanhänger dels med de ökade öppethållandetiderna inom handeln och svårigheten att få folk till de okvalificerade vårduyrkena. Dels också med arbetsköparnas hänsynslösa exploatering av kvinnorna. Understiger ett deltidsjobb 18 timmar per vecka slipper nämligen arbetsköparen betala sociala förmåner och ordna barntillsyn. På köpet får han dessutom oorganiserad, splittrad arbetskraft. Inom t ex de stora varuhuskedjorna har det gått så långt att deltidsarbetena håller på att tränga ut heltidsjobben.

För kvinnorna ur de *högre mellanskikten* är problemen inte alls lika stora. De har bättre möjligheter att ordna barntillsynen privat, större möjligheter att få bra deltidsarbeten pga att de är mer efterfrågade på arbetsmarknaden. De har bättre utbildning. De har också lättare att snacka sig till en eventuell barntillsyn, för det är faktiskt det som det handlar om. Deras arbetsköpare skriver gärna på förtursansökan åt dem till barntillsynskön, för de vill gärna ha tillbaka sina duktiga medarbetare.

För *borgarklassens kvinnor* är situationen avsevärt annorlunda. Även bland dessa existerar en form av förtryck, men det ligger på ett kvalitativt annorlunda plan. Här existerar inte något ekonomiskt tvång – borgarkvinnans arbete gäller mer frågan om ”självförverkligande” än fysiskt överlevande. Barntillsyn kan köpas för pengar om man händelsevis inte skulle förmå skaffa en daghemsplats.

Av ovanstående resonemang kan vi dra slutsatsen att kvinnofrågan inte är en könsfråga. Det är en fråga om vilken klass man tillhör. Det är arbetarklassens kvinnor som tillsammans med sina män ska kämpa för kapitalismens störtande.

Hemmafrun

I hemmafrurollen är isoleringen stor. Klassen har verkligen blivit uppsplittrad på individer. Man upplever sig själv ensam med sina problem. Mannen går iväg till jobbet och själv sitter man ensam kvar, ingen utom ens barn bryr sig om ifall man går upp ur sängen eller inte.

Till slut kan man inte uppskatta dem längre, utan tycker att de endast ställer krav på en. Isoleringen gör att man blir fruktansvärt egoistisk. Man upplever att alla andra har det mycket bättre. Detta går ofta ut över barnen och mannen. Man blir grinig och sur mot sina barn, vilket gör att de också blir sura. Det är inte oviktigt för oss kommunister hur vi uppfostrar våra barn, det är ju de som ska skapa framtiden! En del kanske drömmer sig bort i veckotidningarnas värld. De hoppas att drömprinsen ska komma och rädda dem. De blir sura och griniga på sin karl som inte förmår göra dem lyckliga, för de får ju lära sig i veckopressen-att han ska det. De knyter upp sina barn, lever genom dem och blir missnöjda så fort de inte är perfekta. För eftersom de inte har något värde själva vill de att deras barn ska skänka dem det genom att uppföra sig ”perfekt och exemplariskt”. Isoleringen och uppsplittringen gör att de uppfattar andra arbetarkvinnor inte som kamrater med samma problem, utan som konkurrenter. Konkurrenter om männen som ska göra dem lyckliga.

Kvinnans roll i historien

Sedan arbetsdelningen uppkom har kvinnan haft rollen som den som skött hem och barn. Hon fick sin ekonomiska trygghet genom mannen. I vissa kulturer har männen haft mer än en hustru (om de klarat att försörja flera). Giftermålet blev en garant för tryggad framtid för kvinnan, det gällde att gifta sig med en bra karl. Under kapitalismen har grunden för denna trygghet till stor del ryckts undan. Familjebanden är inte lika starka som förut, man kan aldrig vara säker på att ett äktenskap håller livet ut. Man gifter sig för att man trivs ihop – åtminstone ska det vara så officiellt. I och med kapitalismen och produktivkrafternas utveckling har också människan getts rikare möjligheter att utvecklas. Hon har börjat ställa större krav på sin tillvaro eftersom hon sett de möjligheter som öppnats. Detta drabbar arbetarklassens hemmafruar hårdast eftersom de såväl ekonomiskt som intellektuellt har minst möjligheter att ta tillvara vad som bjuds. De är pga att de saktar ekonomiska möjligheter och intellektuell träning hänvisade till en fördummande tristess, där varje förändring som berör deras familjer blir ett oerhört hot mot tillvaron.

Men deras situation gör också att de kommer att vara villiga att kämpa för socialismen – förutsatt att man kan få dem att ena sig och förstå de möjligheter som finns, för objektivt har de ingenting att förlora på socialismen, de kan bara vinna.

Varför ska vi arbeta med arbetarklassens hemmafruar

Vissa kvinnor blir dock litet mer medvetna om sin situation, de ser att de bara fungerar som bihang till männen och att de saknar allt egenvärde. De tenderar då att rikta alla sina aggressioner inte bara mot sin egen man, utan mot män i allmänhet. De ser inte det hela som en fråga om klassförtryck utan som en fråga om könsförtryck. De ser att även borgarklassens kvinnor ”tvingas” gå hemma med sina barn, men de ser inte att dessa har en helt annan möjlighet att välja och att ibland komma bort från enformigheten.

När man tittar på arbetarklassens hemmafruar och ser den hopplösa situation de befinner sig i är det lätt att resignera, slå ifrån sig problemet eller skjuta det på framtiden. Det är riktigt att vi inte förmår väcka någon stor del av arbetarklassens hemmafruar de allra närmaste åren. Däremot kommer vi i ökande utsträckning att komma i kontakt med fruar till arbetare som på ett eller annat sätt deltar i vårt politiska arbete. Här måste vi gripa in och aktivera dessa kvinnor. På längre

sikt begår vi ett stort fel om vi inte mobiliserar de hemmafruar som tillhör arbetarklassen. Då ser vi inte vilken funktion de spelar i samhället som helhet. Vi ser inte att de bidrar till en av de viktigaste splittringsfaktorerna under kapitalismen – arbetsdelningen man/kvinna. Deras isolering och splittring gör att de enbart ser till familjens väl och är livrädda för varje form av förändring som kan drabba denna. De kommer på detta sätt att hämma sina män när dessa försöker ta upp kamp i produktionen. Detta gör att arbetet bland arbetarklassens hemmafruar inte får bli den del av vårt arbete som ständigt får stå tillbaka för annat. Vill vi bli en kämpande arbetarorganisation, måste vi redan idag staka ut hur detta arbete ska bedrivas. Själv menar jag att detta måste bli en av de viktigaste delarna i ett mer utvecklat bostadsarbete.

Hur skall vi arbeta med hemmafruar

Arbete med arbetarklassens hemmafruar måste alltså bli en del av vårt bostadsarbete. Det är oerhört viktigt att vi tar kamp mot splittringen bland dessa kvinnor. Vi måste visa på att de inte är ensamma, utan att det är många andra som befinner sig i samma situation. Som kommunister måste vi ta initiativ till att dessa kvinnor kommer samman, får diskutera sina problem, hjälpa varandra med barntillsyn om sådan inte går att ordna på annat sätt. Vi måste se till att de kvinnor som tvingas gå hemma aktiveras kring olika frågor. En sådan fråga är barnuppfostran. En annan är hur man ska underlätta hushållsarbetet så att även kvinnan får möjlighet att delta i kampen.

Vi måste visa på vikten av att gå ut i produktionen och förena sig med männen i kampen där. Vi måste visa att kampen för socialismen inte bara gäller männen, utan ska det bli någon socialism måste även kvinnorna delta.

För att möjliggöra kvinnornas deltagande i kampen måste vi som jag tidigare nämnt organisera och bidra till organiserandet av kollektiv barnuppfostran. Vi måste arbeta för olika kollektiva boendeformer som möjliggör en sådan barnuppfostran och som också möjliggör en rationalisering av hushållsarbetet. Vi måste kort och gott ta upp kampen mot arbetsdelningen man-kvinna – så gott detta låter sig göras under kapitalismen. Att kämpa för kollektiva boendeformer och mot arbetsdelningen i hemmet är en nödvändighet inte minst för att bekämpa de feministiska avvikelserna (att betona könet mer än klassen) som spontant uppkommer i dessa frågor. När vi arbetar med arbetarklassens hemmafruar måste vi hela tid en visa att vi syftar till gemensam kamp för män och kvinnor mot kapitalismen. Vi måste visa att vi inte bara vill kvinnans, utan hela klassens frigörelse. Redan nu existerar i och med produktivkrafternas höga utveckling de materiella betingelserna för att upphäva arbetsdelningen i samhället som helhet. Men under kapitalismen kommer kvinnan hela tiden att mer eller mindre vara en nödvändig arbetskraftsreserv. Det totala upphävandet av arbetsdelningen man-kvinna är därför endast möjligt under socialismen.

Tyvärr är politiken på detta område än så länge outvecklad och befinner sig endast på ett teoretiskt plan. För att verkligen kunna utveckla en konkret politik i denna fråga måste vi skaffa oss bättre praktik. Den fortsatta utvecklingen av bostadsarbetet är en förutsättning för detta. Det innebär också att förbundets medlemmar och sympatisörer i större utsträckning än som nu är fallet måste bo i de proletära bostadsområdena.

L.C. Stockholm

Juni 1974